

Projekt

z dnia 9 marca 2023 r.

Zatwierdzony przez

**UCHWAŁA NR
RADY MIASTA RYBNIKA**

z dnia 2023 r.

**w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Wspierania Rodziny dla Miasta Rybnika na
lata 2023-2025**

Na podstawie:

- art. 176 pkt 1 w zw. z art. 179 ust. 2 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (tekst jednolity Dz. U z 2022 poz. 447 z późn. zm.)
- art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (tekst jednolity Dz. U. z 2023 r. poz. 40)

na wniosek Prezydenta Miasta, po zaopiniowaniu przez Komisję Zdrowia i Pomocy Społecznej

Rada Miasta Rybnika

uchwala:

§ 1. Przyjmuje się Gminny Program Wspierania Rodziny dla Miasta Rybnika na lata 2023-2025, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały

§ 2. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Załącznik do uchwały Nr
Rady Miasta Rybnika
z dnia 2023 r.

Gminny Program Wspierania Rodziny dla Miasta Rybnika na lata 2023-2025

Spis treści

Wstęp	3
I. Podstawa prawna.....	3
II. Adresaci Programu	4
III. Realizatorzy i partnerzy Programu	4
IV. Diagnoza	5
1. Charakterystyka demograficzna.....	5
2. Charakterystyka osób korzystających z Ośrodka Pomocy Społecznej w Rybniku	5
3. Charakterystyka funkcjonowania podmiotów działających na rzecz rodziny	7
3.1. Ośrodek Pomocy Społecznej w Rybniku	7
3.2. Stowarzyszenie „17-tka”	9
3.3. Stowarzyszenie na Rzecz Pomocy i Wspierania Dzieci i Młodzieży „Uskrzydleni”	9
3.4. Ośrodek Interwencji Kryzysowej i Psychoterapii w Rybniku	10
3.5. Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Rybniku.....	10
V. Cele Programu	10
VI. Zadania Programu	11
VII. Finansowanie Programu	12
VIII. Monitoring Programu.....	12
IX. Podsumowanie.....	12

Wstęp

Gminny Program Wspierania Rodziny dla Miasta Rybnika na lata 2023-2025 (zwany dalej także Programem) został opracowany w oparciu o art. 176 ustawy z dnia 9 czerwca 2011r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (tekst jednolity Dz.U. 2022, poz.447 z późn. zm.). Program został przygotowany w oparciu o konsultacje z podmiotami realizującymi w mieście zadania na rzecz rodziny: Ośrodkiem Pomocy Społecznej w Rybniku (zwanym dalej także Ośrodkiem), Stowarzyszeniem "17-tka", Stowarzyszeniem na Rzecz Pomocy i Wspierania Dzieci i Młodzieży „Uskrzydleni”, Poradnią Psychologiczno-Pedagogiczną w Rybniku, Ośrodkiem Interwencji Kryzysowej i Psychoterapii w Rybniku, Urzędem Miasta Rybnika – Wydziałem Polityki Społecznej.

Rodzina jest podstawową komórką społeczną, która powinna zaspokoić potrzeby każdego z jej członków. Stanowi ona dla dziecka najlepsze środowisko życia, rozwoju i wychowania. Wywiera ona znaczący wpływ na jego rozwój dlatego należy ją wzmacniać by prawidłowo wykonywała swoje funkcje. Mając na uwadze fundamentalną rolę rodziny, zarówno w wymiarze społecznym, jak i indywidualnym, niezbędne jest organizowanie działań profilaktycznych, które będą zapobiegać występowaniu negatywnych zjawisk, a także działań korekcyjnych w sytuacji, gdy zaszły już nieprawidłowości.

Wspieranie rodziny polegać ma głównie na prowadzeniu pracy z rodziną oraz pomocy w opiece i wychowaniu dziecka. Praca z rodziną odbywa się w formie pracy socjalnej, asysty rodzinnej, poradnictwa specjalistycznego, grup wsparcia, a także zajęć w placówkach wsparcia dziennego.

Gminny Program Wspierania Rodziny na lata 2023-2025 ma na celu skoordynowanie wielu działań zmierzających do stworzenia w Rybniku spójnego systemu wsparcia rodzin wychowujących dzieci i borykających się z trudnościami w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych.

I. Podstawa prawna

Program będzie realizowany w oparciu o następujące akty prawne:

- ustawa z dnia 9 czerwca 2011r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej;
- ustawa z dnia 12 marca 2004r. o pomocy społecznej,

- ustawa z dnia 29 lipca 2005r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie,
- ustawa z dnia 26 października 1982r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi,
- ustawa z dnia 25 lutego 1964r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy,
- ustawa z dnia 28 listopada 2003r. o świadczeniach rodzinnych,
- ustawa z dnia 4 listopada 2016r. o wspieraniu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem.”

Program wpisuje się w następujące dokumenty strategiczne:

- „Polityka Społeczna Miasta Rybnika 2023+”,
- „Strategia Polityki Społecznej Województwa Śląskiego na lata 2020-2030.”

II. Adresaci Programu

Adresatami Gminnego Programu Wspierania Rodziny dla Miasta Rybnika na lata 2023-2025 są:

- rodziny przeżywające trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych,
- dzieci i młodzież, którym rodzina nie zapewnia należytej opieki,
- rodziny niepełne,
- rodziny zagrożone ubóstwem i wykluczeniem społecznym,
- rodziny dotknięte przemocą, uzależnieniami.

III. Realizatorzy i partnerzy Programu

- Ośrodek Pomocy Społecznej w Rybniku,
- Stowarzyszenie "17-tka",
- Stowarzyszenie na Rzecz Pomocy i Wspierania Dzieci i Młodzieży „Uskrzydleni”,
- Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Rybniku,
- Ośrodek Interwencji Kryzysowej i Psychoterapii w Rybniku,
- Urząd Miasta Rybnika, szczególnie Wydział Polityki Społecznej,
- inne instytucje prowadzące działania na rzecz rodziny.

IV. Diagnoza

1. Charakterystyka demograficzna

Rybnik jest miastem na prawach powiatu, położonym w południowej Polsce w województwie śląskim, zajmującym powierzchnię 148,36 km². Składa się z 27 dzielnic o bardzo zróżnicowanych powierzchniach i liczbie mieszkańców.

Dane statystyczne Wydziału Spraw Obywatelskich Urzędu Miasta w Rybniku wskazują, że liczba mieszkańców Miasta Rybnika sukcesywnie z roku na rok spada. Dane obrazuje tabela 1.

Tabela 1. Liczba mieszkańców miasta Rybnika.

Rok	Liczba mieszkańców	Liczba kobiet	Liczba mężczyzn
2019	128 780	66 691	62 089
2020	127 415	66 011	61 404
2021	125 420	65 018	60 402

Źródło: Wydział Spraw Obywatelskich Urzędu Miasta w Rybniku

Pozyskane dane z Urzędu Stanu Cywilnego wskazują, że podobna sytuacja dotyczy również liczby urodzeń w Rybniku. W porównaniu z rokiem 2019, liczba urodzeń w roku 2021 spadła o 178 dzieci. Natomiast nieznacznie wzrosła ilość zawieranych małżeństw i ilość rozwodów. Dane obrazuje tabela 2.

Tabela 2. Liczba urodzeń, aktów małżeństwa i rozwodów w mieście Rybniku.

Rok	Liczba urodzeń	Liczba aktów małżeństwa	Liczba rozwodów
2019	1 181	678	248
2020	1 156	513	168
2021	1 003	704	277

Źródło: Urząd Stanu Cywilnego w Rybniku

2. Charakterystyka osób korzystających z Ośrodka Pomocy Społecznej w Rybniku

Charakterystyka osób korzystających z pomocy Ośrodka na potrzeby Gminnego Programu Wspierania Rodziny dla Miasta Rybnika na lata 2023-2025 została sporządzona na podstawie rocznych sprawozdań z działalności Ośrodka za lata 2019-2021. Wyodrębniono dane, które ukazują w jaki sposób kształtuje się sytuacja

rodzin wymagających wsparcia ze strony Ośrodka i z jakich form wsparcia korzystają.

Z danych własnych Ośrodka wynika, że liczba rodzin korzystających z pomocy finansowej uległa zmniejszeniu. W roku 2019 z pomocy finansowej korzystały 3 074 rodziny, a w roku 2021 - 2 516. Obserwuje się spadek liczby rodzin korzystających z pomocy finansowej w przeciągu trzech lat o 558 rodzin. Przy spadku ilości rodzin korzystających ze wsparcia finansowego jednocześnie ilość rodzin korzystających ze wsparcia asystenta rodziny nie ulega większym zmianom. Dane obrazuje tabela 3.

Tabela 3. Liczba rodzin korzystających z pomocy finansowej Ośrodka Pomocy Społecznej w Rybniku oraz korzystających ze wsparcia asystenta rodziny.

Rok	Liczba rodzin korzystających z pomocy finansowej	Liczba rodzin korzystających ze wsparcia asystenta rodziny	w tym liczba rodzin korzystających ze wsparcia asystenta rodziny zgodnie z postanowieniem sądu
2019	3 074	214	91
2020	2 722	191	82
2021	2 516	211	92

Źródło: dane własne Ośrodka Pomocy Społecznej w Rybniku

Działaniem realizowanym przez Ośrodek Pomocy Społecznej w Rybniku, które skierowane jest nie tylko do rodzin, ale także do osób samotnych znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej, spełniających kryteria określone w art. 7 ustawy o pomocy społecznej i których dochód nie przekracza 200% kryterium dochodowego uprawniającego do skorzystania z pomocy społecznej jest pomoc żywnościowa realizowana w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014-2020. Dane wskazują, że spada także ilość wydanych kart uprawniających do uzyskania pomocy w tym zakresie. Natomiast w dalszym ciągu na dużym poziomie utrzymuje się ilość nowo wydawanych Kart Dużej Rodziny – dla rodzin, które mają na wychowaniu przynajmniej trójkę dzieci. Od roku 2019 Karta Dużej Rodziny wydawana jest również dla osób, które wychowały troje lub więcej dzieci, mimo osiągnięcia przez nie pełnoletniości. Dane obrazuje tabela 4.

Tabela 4. Liczba rodzin którym wydano Kartę POPŻ oraz Kartę Dużej Rodziny.

Rok	Liczba wydanych kart z Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014-2020	Liczba wydanych Kart Dużej Rodziny dla rodzin z dziećmi	Liczba wydanych Kart Dużej Rodziny dla rodziców posiadających dorosłe dzieci
2019	3 460	274	1385
2020	3 381	224	395
2021	3 095	219	261

Źródło: dane własne Ośrodka Pomocy Społecznej w Rybniku

Dane Działu Świadczeń Rodzinnych Ośrodka Pomocy Społecznej w Rybniku wskazują, że ilość wydanych decyzji na zasiłek rodzinny nie wykazuje stałej tendencji do zmian, podobnie jak ilość osób objętych decyzjami na świadczenie wychowawcze 500+ (biorąc pod uwagę fakt, że mała liczba decyzji wydanych w roku 2020 jest konsekwencją długoterminowości decyzji wydanych w roku 2019 – wydawano wtedy decyzje na okres prawie dwuletni, podczas gdy obecnie – na okres roczny). Dane te obrazuje tabela 6. Od 1 stycznia 2022 r. realizatorem świadczenia wychowawczego 500+ jest Zakład Ubezpieczeń Społecznych.

Tabela 5. Liczba wydanych decyzji na zasiłek rodzinny oraz świadczenie 500+.

Rok	Liczba wydanych decyzji na zasiłek rodzinny	Liczba wydanych decyzji na świadczenie wychowawcze 500+
2019	7 435	18 430
2020	5 875	2 712
2021	6 147	17 279

Źródło: dane własne Ośrodka Pomocy Społecznej w Rybniku

3. Charakterystyka funkcjonowania podmiotów działających na rzecz rodziny

3.1. Ośrodek Pomocy Społecznej w Rybniku

Ustawa o pomocy społecznej określa, że pomoc społeczną organizują organy administracji rządowej i samorządowej, współpracując w tym zakresie, na zasadzie partnerstwa, z organizacjami społecznymi i pozarządowymi, Kościołem katolickim, innymi kościołami, związkami wyznaniowymi oraz osobami fizycznymi i prawnymi. Ośrodek pomocy społecznej jest podstawową i koordynującą jednostką, który realizuje zadania samorządu gminnego i powiatowego z zakresu pomocy społecznej.

Oprócz zadań własnych i zleconych, określonych m. in. w ustawie o pomocy społecznej oraz w ustawie o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, podejmowane są także inne działania mające na celu pomoc rodzinie w sytuacji kryzysowej. W ramach Ośrodka działa Zespół Grupowej Metody Pracy Socjalnej, który prowadzi grupy wsparcia. Poniższa tabela przedstawia liczbę osób uczestniczących we wsparciu prowadzonym przez Zespół Grupowej Metody Pracy Socjalnej.

Tabela 6. Liczba uczestników objętych wybranymi działaniami podejmowanymi przez Zespół Grupowej Metody Pracy Socjalnej Ośrodka Pomocy Społecznej w Rybniku.

Lp.	Nazwa działania	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021
1.	Grupa wsparcia „Funkcjonalna Rodzina” – cykl podstawowy	19	19	8
2.	Grupa wsparcia Funkcjonalna Rodzina – cykl rozszerzenie	-	-	3
3.	Grupa wsparcia „Przeciw osamotnieniu” dla rodziców osób niepełnosprawnych	-	-	9
4.	Grupa wsparcia dla osób niepełnosprawnych	4	4	-
5.	Grupa dla opiekunów osób zależnych „Pakiet opieki wytchnieniowej”	10	17	28
6.	Grupa wsparcia „Emocje, uczucia, poczucia”	5	-	-
7.	Klub „Mocarz” dla rodziców osób niepełnosprawnych	7	8	7
8.	„Klub (NIE)pełnosprawni”	14	8	11
9.	Warsztaty grupowe dla rodzin z dziećmi	9	-	-
10.	Konferencja „Na pomoc rodzinie”	70	-	-
11.	Projekt „Poznajmy się na nowo” działanie: Przedszkole EMPATII międzypokoleniowej	24	24	-
12.	Warsztaty grupowe realizowane ze środków na rzecz zwalczania narkomanii i przeciwdziałania alkoholizmowi	-	21	35

Źródło: dane własne Ośrodka Pomocy Społecznej w Rybniku

Ponadto w Ośrodku Dział Projektów i Programów realizuje różnorodne działania mające na celu poprawę sytuacji rodzin i osób. Między innymi realizowany jest „Indywidualny Program Wychodzenia z Bezdomności dla Kobiet z Miasta Rybnika

na lata 2015-2023”, którego działania mają na celu pomoc bezdomnym kobietom wraz z dziećmi w zaspokojeniu podstawowej potrzeby jaką jest schronienie poprzez skierowanie do mieszkań wspomaganych. Ponadto realizowana jest praca metodą organizowania społeczności lokalnej na obszarach zdegradowanych i peryferyjnych, gdzie wsparciem obejmuje się rodziny i dzieci poprzez organizację różnorodnych zajęć związanych ze spędzaniem czasu wolnego np. kulturalnych, edukacyjnych. W ramach działu pozyskiwane są środki ze źródeł zewnętrznych, które pośrednio służą także rodzinom – między innymi w ramach Programu „Opieka wytchnieniowa” oraz Programu „Asystent osobisty osoby niepełnosprawnej”.

W maju 2021 roku został utworzony Dom dla Matek z Małoletnimi Dziećmi i Kobiet w Ciąży w Rybniku posiadający 15 miejsc. Dom jest placówką całodobową. O pobyt w placówce mogą się ubiegać matki, ojcowie lub inne osoby sprawujące opiekę nad dziećmi, znajdujące się w trudnej sytuacji życiowej, bez alternatywnego miejsca zamieszkania. Od czasu otwarcia placówki z jej pomocy skorzystało 18 matek i 29 dzieci.

3.2. Stowarzyszenie „17-tka”

Stowarzyszenie „17-tka” prowadzi pięć placówek wsparcia dziennego typu stacjonarnego oraz dwie placówki wsparcia dziennego typu pracy podwórkowej/ulicznej. Dane przekazane przez Stowarzyszenie wskazują, że w roku 2019 pomocą objęto 335 dzieci i młodzieży, w 2020 – również 335, natomiast w roku 2021 – już 351 dzieci i młodzieży skorzystało z różnorodnych form wsparcia w placówkach. Dane wskazują na tendencję rosnącą.

3.3. Stowarzyszenie na Rzecz Pomocy i Wspierania Dzieci i Młodzieży „Uskrzydleni”

Stowarzyszenie na Rzecz Pomocy i Wspierania Dzieci i Młodzieży „Uskrzydleni” prowadzi trzy placówki wsparcia dziennego. Zajęcia prowadzone w tych placówkach skierowane są przede wszystkim do dzieci i młodzieży zagrożonej wykluczeniem społecznym. W roku 2019 pomocą objęto 136 dzieci, w roku 2020 – 120 dzieci, natomiast w roku 2021 – 152 dzieci.

3.4. Ośrodek Interwencji Kryzysowej i Psychoterapii w Rybniku

Ośrodek Interwencji Kryzysowej i Psychoterapii w Rybniku w ramach swojej działalności prowadzi schronisko „Przytulisko”. Schronisko "Przytulisko" dysponuje 24 miejscami noclegowymi, przeznaczonymi dla kobiet i kobiet z dziećmi, mieszkanek miasta Rybnika, znajdujących się w kryzysie, po doświadczeniach m.in. przemocy, bezdomności, zdarzeń losowych, z powodu złej sytuacji materialnej, ze względu na potrzebę ochrony macierzyństwa lub wielodzietności, czy w związku z klęską żywiołową lub ekologiczną. Liczbę matek z dziećmi przebywających w schronisku przedstawia tabela 7.

Tabela 7. Liczba matek z dziećmi przebywających w Schronisku „Przytulisko”.

Rok	Liczba matek
2019	23
2020	18
2021	19

Źródło: Ośrodek Interwencji Kryzysowej i Psychoterapii w Rybniku.

3.5. Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Rybniku

Poradnia udziela dzieciom i młodzieży pomocy psychologiczno-pedagogicznej, w tym pomocy logopedycznej, pomocy w wyborze kierunku kształcenia i zawodu, a także udziela rodzicom i nauczycielom pomocy psychologiczno-pedagogicznej związanej z wychowywaniem i kształceniem dzieci i młodzieży.

V.Cele Programu

Cel główny:

Rozwijanie rybnickiego lokalnego systemu wsparcia na rzecz rodzin mających problemy z wypełnianiem swoich funkcji opiekuńczo-wychowawczych oraz zapobieganie dysfunkcjonalności rodzin w latach 2023-2025.

Cele szczegółowe:

1. Wsparcie rodzin w pełnieniu funkcji opiekuńczo-wychowawczych;
2. Wsparcie rodzin w sytuacjach kryzysowych;
3. Zapobieganie powstawaniu sytuacji kryzysowych wymagających interwencji.

VI. Zadania Programu

Tabela 8. Zadania Gminnego Program Wspierania Rodziny dla Miasta Rybnika na lata 2023-2025.

Lp.	Zadanie	Realizator	Wskaźniki
1.	Prowadzenie pracy socjalnej u rodzin z problemami opiekuńczo-wychowawczymi	Ośrodek Pomocy Społecznej w Rybniku	- Liczba rodzin objętych wsparciem
2.	Zapewnienie wsparcia asystenta rodziny w tym z ustawy o wspieraniu kobiet w ciąży i rodziny „Za życiem”	Ośrodek Pomocy Społecznej w Rybniku	- Liczba rodzin objętych wsparciem - Liczba rodzin, w których asystent zakończył współpracę z uwzględnieniem powodów - Liczba asystentów rodziny
3.	Podnoszenie kompetencji rodzicielskich poprzez organizowanie szkoły dla rodziców i grup wsparcia	Ośrodek Pomocy Społecznej w Rybniku, Ośrodek Interwencji Kryzysowej i Psychoterapii w Rybniku, Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Rybniku	- Liczba osób objętych wsparciem
4.	Udzielanie świadczeń w ramach ustawy o pomocy społecznej dla rodzin z dziećmi	Ośrodek Pomocy Społecznej w Rybniku	- Liczba rodzin objętych wsparciem
5.	Udzielanie pomocy w formie świadczeń rodzinnych i alimentacyjnych	Ośrodek Pomocy Społecznej w Rybniku	- Liczba rodzin objętych wsparciem
6.	Promowanie działań na rzecz rodzin wielodzietnych – Karta Dużej Rodziny	Ośrodek Pomocy Społecznej w Rybniku	- Liczba wydanych kart
7.	Zapewnienie dzieciom i młodzieży posiłków w szkole i przedszkolu	Ośrodek Pomocy Społecznej w Rybniku	- Liczba dzieci i młodzieży objętych wsparciem
8.	Zagospodarowanie czasu wolnego w formie uczestnictwa w placówkach wsparcia dziennego	Placówki Wsparcia Dziennego prowadzone przez Stowarzyszenie „17-tka”, Stowarzyszenie na Rzecz Pomocy i Wspierania Dzieci i Młodzieży „Uskrzydleni”	- Liczba dzieci i młodzieży objętych wsparciem

Lp.	Zadanie	Realizator	Wskaźniki
9.	Zapewnienie pomocy specjalistycznej (psycholog, terapeuta, logopeda)	Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Rybniku, Ośrodek Interwencji Kryzysowej i Psychoterapii w Rybniku	- Liczba osób korzystających ze wsparcia
10.	Pomoc w postaci usług opiekuńczych i specjalistycznych usług opiekuńczych dla rodzin z dziećmi	Ośrodek Pomocy Społecznej w Rybniku	- Liczba rodzin objętych wsparciem
11.	Prowadzenie mieszkań wspomaganych dla rodzin z dziećmi	Ośrodek Pomocy Społecznej w Rybniku	- Liczba rodzin objętych wsparciem
12.	Zapewnienie schronienia w schronisku „Przytulisko” dla rodzin z dziećmi	Ośrodek Interwencji Kryzysowej i Psychoterapii w Rybniku	- Liczba rodzin objętych wsparciem
13.	Zapewnienie schronienia w Domu dla Matek z Małoletnimi Dziećmi i Kobiet w Ciężcy w Rybniku	Ośrodek Pomocy Społecznej w Rybniku	- Liczba rodzin objętych wsparciem
14.	Aktywizacja zawodowa i społeczna rodzin	Ośrodek Pomocy Społecznej w Rybniku	- Liczba rodzin objętych wsparciem - Liczba osób zaktywizowanych

VII. Finansowanie Programu

Źródłem finansowania trzyletniego Gminnego Programu Wspierania Rodziny na lata 2023-2025 będą środki budżetu Miasta Rybnika, środki z budżetu państwa lub środki pozyskane z innych źródeł zewnętrznych.

VIII. Monitoring Programu

Monitoring Programu obejmuje:

- Gromadzenie i analiza danych dotyczących Programu
- Sporządzanie rocznych sprawozdań z realizacji Programu
- Sporządzenie końcowego sprawozdania z realizacji Programu w roku 2026
- Planowanie ewentualnych zmian w Programie oraz wdrożenie zmodyfikowanych działań.

IX. Podsumowanie

Program przewiduje wiele różnorodnych form działania na rzecz wspierania rodziny. Za koordynowanie realizacji zadań ujętych w Programie, a także w dużej mierze

za ich bezpośrednią realizację, jest odpowiedzialny Ośrodek Pomocy Społecznej w Rybniku. Ośrodek ściśle współpracuje z pozostałymi podmiotami działającymi na rzecz rodzin z dziećmi, by osiągnąć zamierzone cele. Ważne jest, by wszystkie instytucje aktywnie włączyły się w działania na rzecz rodzin z dziećmi. Tylko wspólne podejście do problemu pozwoli osiągnąć zakładane efekty.